

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}
^{Ser.} 1501

Title: Soma Yagna
Prayoga

Incomplete

1501

C	:	Soma Yagna Prayoga (I)	:	Title
:	:	:	:	Author
:	:	:	:	Editor
:	:	:	:	Year, Vols.
SK	:	:	:	Publisher
1501	:	:	:	Remarks

प्रदक्षिणां पुरीषेण पृथुति ॥ ब्रह्मवर्निताक्षत्रवर्निः स प्रजावर्निः पूरायस्योषं
हं वीनं पुरेहामि ॥ मैत्रावरुणादंडेन संहति ॥ ब्रह्मदंष्ट्रं ह्यक्षत्रं दंष्ट्रं प्रजादंष्ट्रं हं
रायस्योषं दंष्ट्रं हं ॥ उदयात्र मुपनिर्निष विशारदो हिरण्यं निधाय स्रुवेणा
भिर्जुहोति ॥ अथ तेन द्यावापृथिवी आपृणोथां स्वाहा ॥ अग्निं गते स्वाहा
कारः ॥ द्यावापृथिवीभ्यामिदं ॥ आंतमन्त्रं स्यावयति ॥ प्राचीनं कर्णोस्त्व
णाडिष्यतास्त्वदी नो वंशान्मोक्षमप्यमं पृथिवीरप्यस्यति ॥ इन्द्रस्य स
दोसि ॥ अग्निं तोडू ॥ विश्वजनेन स्याप्यय ॥ हिर्मन्त्रः ॥ दक्षिणेन ताराणां
नवपृथ्वीं पृषि ॥ प्रतियदि नंत्रः ॥ संधिषु तणावर्तं कृत्वा परिश्रयं

३७ ति॥परित्वगिर्वेणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः॥उद्धायुमनु उद्धयो जरा
 भवन्तु जरा॥दक्षिणे द्वारं हौ कुशहस्तमुपनि गच्छ दर्भेणं दर्भेणे स्वयं द्यां
 प्रक्यति॥इंद्रस्य सूरसि॥गंधिं करोति॥इंद्रस्य प्रवससि॥तं वि
 स्वस्य ह॥अकुर्वन्तो ग्रंथी कृस्त कौशलैर्नैस्तिष्ठत॥एवमुत्तरेण प्रीति प्र
 स्थता॥एवमपरयोः॥अध्वर्युः॥सदो मिमृशति॥एंडमासीद्रा
 यत्वा महावेधो रुत रादं सीयाप्स्यं केर्विद्यंते नाष्टा दशा प्रती चः ३७
 प्रक्रमान्प्रकारितिति तदानी ध्यात्वा रं विमिमीते यथा तर्वेद्यर्थं स्याद्ब्रह्म

पश्चिम
 धर्म्याह त्वदक्षिणां द्वारं करोति॥आग्निद्रा^{५७} गारस्य पार्श्वमानी पंचारत्नरेते
 न माजीलीयो व्याख्यातस्तस्यो दिवि द्वारं कुर्वति॥अभिंयवमतिः प्रोक्षणी
 बर्हिर्हस्तमाजस्रं लीसस्क्रवां चर्मफलकेषु दूशंकु न्ना वापां हिरण्यमु
 दपात्रं चादायैहियजमानं पूर्णया दाराह विधीनं प्रपाद्य दक्षिणस्य हविर्धीन
 स्य नाडे चर्म पुरोक्षमितराणि सादयित्वा देवस्य ते यन्मिमांसायाय अभि
 रस्ति नारिरसीत्यभि मंत्र्य॥दक्षिणा पूर्वादीनुपखान्यरिलिखितमिति
 त्रिःपरित्तिर्यक्रमेण खनति॥रक्षो हणो वल्गु गहनो वैष्ठवान्व
 नाभि॥दक्षिणा पूर्वासास्नादते॥इदमहं तं वल्गु गमुदपाभिपं

सो. प्र. धर्मुः ॥ दक्षिणायोरपरमेवाध्वर्युरभिष्ट शतिपुर्वयजमानः अध्वर्युरत्र पृच्छति अथ यजमानोपरयोरुक्त
 यन्मः समानो यमसमानो निचखानेदमेनमधरं करोमियोनः समानो रमेवा
 २५ योसमानो रातिपातिगायत्रेण छंदसा ॥ यजमानस्याधस्यादपात्रेपासूनु
 दपाति ॥ अबबाढो बलगः ॥ द्वितीयादत्ते ॥ इदमहंतं बलगः ॥ रातिपातित्रैष्टमेन द
 छंदसा ॥ अबबाढो बलगः ॥ तृतीयादादत्ते ॥ इदमहंतिमतिजागतेन छंदसा ॥
 अबबाढो बलगः ॥ इदमहंतं ॥ रातीयत्मानुष्टमेन छंदसा ॥ अबबाढो बलगः
 गः ॥ पास्तुनसंचरेत्युपात्रे यजमानः पाप्मोर्न मनसा ध्यायत्यप उपरम्भ २
 श्य ॥ पुर्वयोर्दक्षिणमेवाध्वर्युरभिष्ट शत्युत्तरं यजमानोभिष्ट श्य पृच्छति
 अध्वर्योर्दक्षिणमेवाध्वर्युरभिष्ट शत्युत्तरं यजमानोभिष्ट श्य पृच्छति
 मानमित्र ॥ स इमिति यजमानोभिष्ट शत्युत्तरं यजमानोभिष्ट श्य पृच्छति यज
 मानमित्र ॥ स इमिति यजमानोभिष्ट शत्युत्तरं यजमानोभिष्ट श्य पृच्छति यज

यजमानः ध्वर्युरभिष्ट शतिदक्षिणं यजमानोभिष्ट शति ॥ २ अथाध्वर्युत्तरयोः पूर्वमेवाध्वर्युर
 अध्वर्योर्दक्षिणमेवाध्वर्युरभिष्ट शति अपरं यजमानो ध्वर्युरत्र पृच्छति ॥ ४ यजमानः प्रथमो यजमानोत्तमः ॥
 अथैनानाध्वर्युरभिष्ट शति ॥ किराडसि स पत्रहासमाडं सिभ्रात व्यहास्वराडसिभि
 मातिहाविष्वागडसि विष्वासां नाष्टाणां हंता ॥ सर्वानेवानु पूर्वमथैनानु द्विः प्रो
 क्षति ॥ रक्षोहणो बलगहनः प्रोक्षति ॥ निवेष्टवान् ॥ इति सर्वानेवानु पूर्वमथैते कृत्वा
 नयति ॥ रक्षोह ॥ नो वनयामि वेष्टवान् ॥ इति सर्वानेवानु पूर्वमथैते पुन्यवान् स्वेद
 यति ॥ यवोसि यवमास्मदेषो यवयारातीः ॥ सर्वानेवानु पूर्वमथैतान् बहिष्वा
 वस्तुणाति ॥ रक्षोह ॥ नो वस्तुणामि वेष्टवान् ॥ सर्वानेवानु पूर्वं ॥ हिरण्यमर्तय

तत्र ह्येवमहं ह्यमं आहृति बुद्धिचो रौद्रेणा ० अ० ५

४०

जीर्णाय ॥ शुंध्यूरसिमाजीर्णायौ रौद्रेणा ० सीः ॥ तस्मिन् पुनराग्नी च पयते स
 न्युप्यौत्तरवेदिकमुपतिष्ठते ॥ सन्नाडोसिलशान्तरो ० सीः ॥ १ आस्तावां परिष
 धोसिपवमानोरौद्रे ० सीः २ ॥ चालातं ॥ प्रतक्कासिनभस्वान्नौद्रे ० सीः ३ पशुश्र
 पणं ॥ असंमष्टोसिहव्यसूद्रोरौ ० सीः ४ पश्चिमसंदोक्षरितिष्ठन्नौद्रं वरीमुप
 तिष्ठते ॥ रुतधामासिसुवर्ज्योतिरौ ० सीः ५ ब्रह्मसदनं ब्रह्मज्योतिरसिसुवर्धमा
 रौद्रेणानीके ० सीः ६ तत्र स्थ एवशा ला मुरवीयं ॥ अज्योस्यैकपा
 दौद्रेणानीकेन पाहिमाग्नेपि पृहिमानामाहि ० सीः ७ ॥ तत्र ४०
 स्था एव सं प्रैषमाह ॥ स्तृणीत बर्हिः प्रवृत्तं यस्तु तसमपि
 व्रतान् ह्यध्वमास्तावं ब्रुतं २ स्तृणीत सदा हविर्धाने ब्रुते स्तृणीतो न्ने

गहिरस्य अहिरसि बुद्धिचो रौद्रे ०

तर्ग्यो वायव्यानिद्रोणकलशे दशापवित्रे समवधाय पलिशाले स ॥ सादयाग्नी दाज्यम
 धि श्रय प्रतिप्रस्थातः सुचः संमद्या ज्येनो देहि पृषदाज्याय दध्या हरी दक्षिणे वेद्यं
 ते बर्हिर्मुष्टिं स्तृणाति ॥ देवबर्हिर्मुष्टिं मुदं स्तृणाति ॥ स्तृणाति स्वासस्तु देव
 सक्कमेत्रः ॥ तां बहुलां पुरस्तात्प्रयं च स्तृणाति ॥ तस्मिन् मर्धनान्न व्रतं प्रयच्छति ॥
 नैताग्नावादी न्ये क्षाल्य द्रोणकलशे निधाप्य प्राग्वं शे सादयति ॥ अध्वर्युः शारवा
 अपणोपवित्रं ॥ श्रीं च शुलं च वपां च ॥ अरश नैशाली मुरवीयस्य पश्चात्सादयित्वा
 प्रोक्ष्या स्तो ॥ आग्नीध्रः पाणी समध्याग्नी ज्योयत्स्वापरिस्तीर्य शाला
 मुरवीय मग्नेण स्फुरहव न्यौ जुहू दयं ॥ उपर दितमं चैव सुवंच
 स्वधिति ध्रुवे ॥ प्राशिन्ने डाज्य धानी श्वेदं वेदाग्रमेव च ॥ अ
 त्रै वौषधपात्राणि पश्चादाज्यविलापनं ॥ २ ॥ प्रतिप्रस्था

दय

तापाणीसंमश्यब्रह्माणंदक्षिणत उपवेश्यशाळा मुरवीयप्रफत्युत्त
 रवेदिपर्यंतं एष्यां स्तीर्यपवित्रेहत्वा यजमानवाचंयच्छे। अग्निहो
 त्रहवणीमादायशाळा मुरवीयेप्रतितप्यप्रोक्षणीः संस्कृतपात्रा
 णि प्रोक्ष्य आज्यस्थाल्यामाज्यमंत्रेणतुष्टीदधिचनिकृष्याधि
 प्रितोभयंपर्यग्निकरोति। अध्वर्युः कर्मणेवा० देवस्यत्वेतिस्फ
 मादाय। इंदुस्यवा० तेजाः। स्वरदेशे स्फुंस्तब्ध्वा। प्रोक्षणीरासा
 दयेध्मावर्हिरूपसादयसुवचस्वधितिनचसुचश्च समुद्रितस्तीरपदाज्य ४९
 ग्रहणीमाज्येनचदध्माचोदेहि। आग्नीध्रः प्रोक्षणीरासिपूर्वस्फुंस्ववर्त्तसादय

ति॥ अध्वर्युः स्फुंस्तब्ध्वास्ति॥ प्रतिप्रस्थाता॥ उत्तरवेदिस्तीपेध्मावर्हि
 रूपसादयत्॥ आग्नीध्रः दक्षिणेनस्कवंस्वधितिनसवेनवेदाग्रेकदेशमादायशा
 ळामुरवीये। अग्नेर्वाग्नितिप्रतितप्य। स्वधितिनस्कववन्संमज्यप्रतिप्रस्थात्रेप्रय
 षति॥ प्रतिप्रस्थाताजुहोदीनिसंमज्या॥ वेदाग्राणिशाळा मुरवीयेप्रक्षिप्यामेणेहकरं
 तणेपुसादयित्वा। पुनरादायशाळा मुरवीयसकाशेनिधायपत्नीशाळामुरवी
 योज्यंवावेक्ष्या। अथैश्वर्यदध्मासहप्रादुहत्वा दक्षिणेनप्रोक्षणीः सादयित्वा ज्ञेये
 मानमाज्यमवेक्षयति॥ अध्वर्युः प्रोक्षणीनामुत्तरत आग्नीयावेक्ष्योस्त्यप्रोक्ष
 णीश्चाप्य आज्यं दधिचादायब्रह्मतरयजमानांभ्यां सहप्राग्वंशंगलावेद्या ६
 पशुवदज्यानिर्गहीलापरिकर्मिभ्यः प्रदायापः स्पर्शे। राजानंब्रह्मादायसोम
 ब्रह्मणेदेवातं

सो. प्र.

४२

कं॥ शांताकस्वीयमयेणपरिपोत्तरतःस्थितः॥ तदुत्तरतस्थित्वाध्वर्युःशांतामुखीये
गार्हपत्यं संकल्पयति॥ अग्नेन त्रिष्ठानुमामोहविश्वैर्देवैर्यद्विद्यैः संविदानः॥ स
वर्गो लोकैः यजमानं हविर्होमास्त्येहास्त्यो आदुर्यै पामुपेतः॥ शांतामुखीये प्रण
यनीयमिध्मा मादाय उपोपेयमनीः कल्पयति चात्वा ताभ्यमन्वारद्वेषपि
व्रतेषु वाससासंप्रपन्नेषु॥ अध्वर्युं यजमानं संपत्नीपत्नी च पुत्रकाः
क्षा॥ पौत्रान्वारमेरं स्तेज्याषानुक्रमेण नतु॥ पुराणं गार्हपत्ये आ ४२
ज्यैर्वित्तापोस्तय च प्रचरं पयां चतुर्गृहीत्वा शांतामुखीये
जुहोति॥ तं॥ सोमं तनूकं प्रोक्ष्योभ्यो न्यकृतेभ्यः॥ उक्तयंतो मिव नृयं पं स्वाहा ॥ १११॥

सोमायेदं सुवेण जुहोति॥ जुषाणो अष्टुराभ्यस्य वेतु स्वाहा॥ अग्नयं पुनश्चतुर्
हीतं गृहीत्वा संप्रैषमाह॥ अग्नीषोमाभ्यां प्रणीयमनिभ्यामनुब्रूहि॥ प्रथमायां
त्रिरुक्तायामिध्ममुधम्यर्षव्याद्वारा॥ हरेदग्नेग्निमन्वंचं ब्रह्मादाया
यसोमकं॥ अन्वगाज्यानि चान्ये न्वग्गव्यो वायव्यकानि च॥ १॥ निष्क्रा
मंति॥ अयन्नो अग्निर्वरिः॥ रूपोत्तुयं मध्यः॥ पुररं तु प्रभिदं॥ अयं
शत्रुं जयतु॥ जहं षाणो यं वाजं जयतु॥ वाजं सातौ॥ उत्तरेण सदः प
रीसाग्नीध्रेऽभ्यां निधाय परित्सीपरिषिच्य चतुर्गृहीतेनाभिर्जु
होति॥ अग्नेन यस्तु पथाराये अस्मान्विश्वा नि देव वयुना नि वेहा
न॥ युयो ह्यस्मज्जुङ्गराण्येनोभ्यैषां तनम उक्तं विधेम स्वाहा॥ अग्न अत्रैव तया नो वायव्यं

४३

समुपासाद्य उत्तरेणाग्नीध्रं गारं राजा चाज्यैश्च सह गत्वा हवनीये सुवाङ्मतिं
 जुहोतुः सवित्रे इति ब्रह्माराजानमन्यहस्ते प्रदाय मंत्रेणोपविशेत् यजमान
 श्च। अध्वर्युः प्रोक्षणीं सन्महपत्नित्यादिस्वधितिसादनांतं पशुवत्। खुरप्रो
 क्षणादीनि माहावेदिशोण्यां प्रोक्षणीं निनयति। यन्मेतं ब्रह्मा यथा तं
 मागत्पराजानमादत्ते। यजमानो यथेतमेत्याव उपस्थस्य ब्रह्मणोरा
 जानमादाय हविर्धानं प्रपादयति। सोमो जिगाति गानुविदेवानामेति ४३
 निष्कृतमृतस्य योनिमासदं ॥ अध्वर्युरपः स्थूष्मा दक्षिणस्य ह
 विर्धानस्य नीडे हृष्टाजिनमास्तृणाति ॥ अदित्याः
 सदोमि ॥ यजमानः हृष्टाजिने राजानं ॥ अदित्याः सदआसीद ॥

देवो

राजानं देवताभ्यः प्रयिच्छति। एष वो देवः सवितः सोमस्तः रक्षो ह्यं मावो ह मनु उप
 तिरेते। एतत्तं सोमं देवानुपागा इदमहं मनुष्यो मनुष्या सह प्रजया सह रा यः स्योष
 ण। उपरि प्राचं प्रजर्त्तं करोति। नमो देवोभ्यः। दक्षिणतो न्येवं। स्वापितृभ्यः
 अपस्तृभ्यो निष्क्रामति। इदमहं निर्वृणस्य पाशात्। आहवनीयमुपतिष्ठते। सुव
 र्गमिविरच्येवं वैश्वानरं न्योतिः। आबंतरदक्षिणं विसर्जयेत्। युक्तोऽग्निमुपतिष्ठते। सुव
 र्गमेव तपते त्वं ब्रतानां ब्रतघतिरसि याममततः स्वय्यमृदि पः सामयि यातवतन्
 र्मयं ह देवासा त्वयि याथा यथं नो ब्रतपते ब्रुति नो ब्रतानि। अध्वर्युः संशास्ति ॥
 स्नस्तीक्ष्णमेखलां प्रमुष्टी सारय यजमान रतित्वा चक्षतां नाम हं व्राते पितृभिः पिताम

हैः प्रपितामहैः पुत्रैः पुत्रैः सुअग्रयः सुअग्रयामाह यतु ॥ यूपान्कृत्यादियुपावदं
 मन्त्रवा ॥ यान्वतियवमतीरित्यादियुपप्रथमं क्षालनादिषुपामार्जनांतं पशुसववैतु ॥
 पितापुत्रियायां सुअग्रयामाह तायां ॥ अध्वर्युर्दिवं ममादायांतरेण चालोत्क-
 रं पविष्कम्यवहंतारपः प्रतिस्रोत संस्थिता यथा तपयोः संयोगकृतिः हविर्भूतपरिमा-
 नो हविर्भूतदेवो अध्वरः ॥ हविर्भूतः आविवासति हविर्भूतः अस्तस्य ॥
 अस्तमिते हिरण्यं निधायैतकृतिः ॥ प्रदक्षिणामावृत्य सव्यं सनिधौ
 यांतरेण चालोत्करावुत्तरेणाग्नीध्रीयंसदश्वगत्वसर्वयोद्गाराशां प्रिया-
 द्याशालामुखीयस्य पश्चात्संस्पृष्टाः सादयति ॥ अग्नेवोपन्नं गृहस्य सदसि
 स्तराः